

Zasiłek macierzyński oraz zasiłek opiekuńczy jako świadczenia pieniężne wypłacane z ubezpieczeń społecznych w ramach ubezpieczenia chorobowego

Maternity benefit and care benefit as national insurance benefits paid from social insurance as part of sickness insurance

Patrycja Biernat, Ewa Gronek, Uniwersytet Technologiczno-Humanistyczny im. Kazimierza Pułaskiego w Radomiu, Wydział Nauk Ekonomicznych i Prawnych

Typ artykułu: oryginalny artykuł naukowy.

Źródło finansowania badań i artykułu: środki własne Autorek.

Cytowanie: Biernat P., Gronek E., (2018) *Zasiłek macierzyński oraz zasiłek opiekuńczy jako świadczenia pieniężne wypłacane z ubezpieczeń społecznych w ramach ubezpieczenia chorobowego*, „Rynek-Społeczeństwo-Kultura” nr 2(28), s. 39-43, https://kwartalnikrsk.pl/Artykuły/RSK2-2018/RSK2-2018-Biernat_Gronek-Zasilek-macierzynski-oraz-zasilek-opiekunczy-jako-swiadczenia-pieniezne.pdf

STRESZCZENIE

Celem ubezpieczeń społecznych jest zapewnienie bezpieczeństwa socjalnego osobom, które z powodu zaistnienia określonych prawem zdarzeń losowych nie mogą utrzymać się z własnej pracy. W niniejszym artykule zaprezentowano ogólną charakterystykę ubezpieczenia chorobowego oraz kwestie dotyczące wybranych świadczeń pieniężnych wypłacanych z ubezpieczenia chorobowego, a głównie zasad przyznawania, podstawy wymiaru, długości okresu zasiłkowego, jak również niezbędnej dokumentacji składanej w celu uzyskania zasiłku macierzyńskiego bądź opiekuńczego.

Słowa kluczowe: ubezpieczenia społeczne, ubezpieczenie chorobowe, zasiłek macierzyński, zasiłek opiekuńczy.

The purpose of social insurance is to ensure social security for people who due to the existence of legal acts determined by law can not survive their own work. This article presents the general characteristics of sickness insurance and issues related to selected cash benefits paid from sickness insurance, mainly the rules of granting, the basis of assessment, the duration of the benefit period, as well as the necessary documentation submitted in order to obtain maternity or care benefit.

Keywords: social insurance, sickness insurance, maternity benefit, care benefit.

ABSTRACT

Wstęp

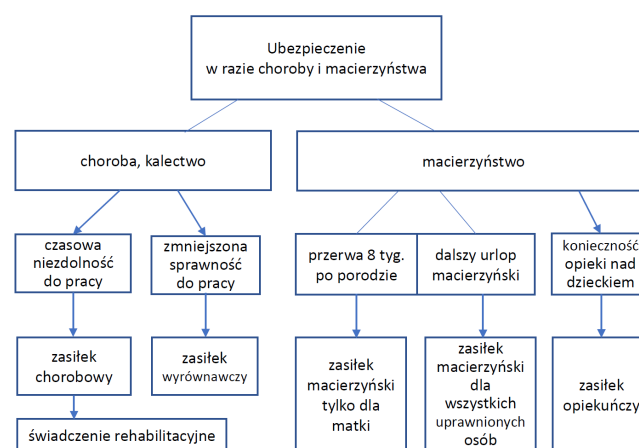
Ubezpieczenie w razie choroby i macierzyństwa stanowi jeden z czterech rodzajów ubezpieczeń (obok emerytalnego, rentowego oraz wypadkowego) i zostało uregulowane Ustawą z dnia 25 czerwca 1999 roku o świadczeniach pieniężnych z ubezpieczenia społecznego w razie choroby i macierzyństwa (Dz.U. z 2017 r. poz. 1368) (dalej u.s.p.u.s.). Ustawa stanowi podstawowy akt prawny, który gwarantuje ochronę w przypadku zaistnienia zdarzeń losowych objętych ryzykiem ubezpieczeniowym. Ochrona ta przejawia się w postaci przyznawania i wypłaty zasiłków celem zastąpienia zarobków, które utraciła osoba ubezpieczona wskutek czasowej niezdolności do pracy z tytułu choroby, a także w sytuacji niemożności świadczenia pracy ze względu na macierzyństwo oraz konieczność sprawowania opieki nad członkiem rodziny. Aby uzyskać prawo do poszczególnego rodzaju zasiłku, należy spełnić szereg zasad oraz warunków określonych w wyżej wymienionej ustawie. Celem niniejszego artykułu jest analiza zasad przyznawania zasiłku macierzyńskiego oraz zasiłku opiekuńczego.

Ogólna charakterystyka ubezpieczenia chorobowego

Ubezpieczenie w razie choroby i macierzyństwa (chorobowe) zostało uregulowane Ustawą z dnia 25 czerwca 1999 roku o świadczeniach pieniężnych z ubezpieczenia społecznego w razie choroby i macierzyństwa (Dz.U. z 2017 r. poz. 1368). W tym akcie prawnym zostały określone zasady oraz warunki nabywania prawa do zasiłków wypłacanych w ramach omawianego ubezpieczenia. Celem tych świadczeń pieniężnych jest zastąpienie ubezpieczonemu dochodu,

który utracił w rezultacie niemożności wykonywania pracy spowodowanej chorobą, macierzyństwem bądź też koniecznością sprawowania opieki nad członkiem rodziny. Wypłacane są zasadniczo osobom, które zostały objęte ubezpieczeniem chorobowym i zgodnie z artykułem 2 u.s.p.u.s. (Dz.U. z 2017 r. poz. 1368) obejmują: zasiłek chorobowy, świadczenie rehabilitacyjne, zasiłek wyrównawczy, zasiłek macierzyński, zasiłek opiekuńczy. Rysunek 1 przedstawia rodzaje świadczeń, które chronią ubezpieczonego w przypadku choroby i macierzyństwa.

Rysunek 1. Rodzaje świadczeń chroniących sytuacje wywodzone z choroby i macierzyństwa

Źródło: Jędrasik-Jankowska 2014: 309.

Na podstawie artykułu 1 u.ś.p.u.s. (Dz.U. z 2017 r. poz. 1368) świadczenia pieniężne z ubezpieczenia społecznego w razie choroby i macierzyństwa należą się osobom, które podlegają ubezpieczeniu chorobowemu. W mocy artykułu 11 Ustawy z dnia 13 października 1998 roku o systemie ubezpieczeń społecznych (Dz.U. z 2017 r. poz. 1778) (dalej u.s.u.s.) dla pewnych grup ubezpieczonych ubezpieczenie chorobowe jest obowiązkowe, zaś dla innych – dobrowolne. Pracownicy (z wyłączeniem sędziów i prokuratorów), członkowie rolniczych spółdzielni produkcyjnych oraz spółdzielni kółek rolniczych, a także osoby odbywające służbę zastępczą (artykuł 11 u.s.u.s. w związku z artykułem 6 u.s.u.s., Dz.U. z 2017 r. poz. 1778) stanowią grupę objętą ubezpieczeniem chorobowym mającym charakter obowiązkowy. Natomiast z własnej woli ubezpieczeniu chorobowemu podlegają (artykuł 11 ustęp 2 u.s.u.s., Dz.U. z 2017 r. poz. 1778):

- osoby wykonujące pracę nakładczą;
- osoby, które wykonują pracę na podstawie umowy agencyjnej oraz umowy zlecenia bądź też innej umowy o świadczenie usług, do której zgodnie z kodeksem cywilnym stosuje się przepisy, które dotyczą zlecenia oraz osoby z nimi współpracujące;
- osoby zajmujące się prowadzeniem pozarolniczej działalności gospodarczej i osoby, które z nimi współpracują;
- osoby, które wykonują pracę za opłatą, na podstawie skierowania do pracy, w czasie trwania kary pozbawienia wolności bądź też tymczasowego aresztowania;
- duchowni (artykuł 11 u.s.u.s. w związku z artykułem 6 u.s.u.s., Dz.U. z 2017 r. poz. 1778).

Dla powyższej grupy osób dobrowolne przystąpienie do ubezpieczenia jest uwarunkowane od tego, czy podlegają one ubezpieczeniom emerytalnym i rentowemu mającym charakter obowiązkowy. W sytuacji, gdy ubezpieczenia emerytalne i rentowe dla tych osób są dobrowolne, nie mają one możliwości przystąpienia do ubezpieczenia chorobowego, w następstwie czego nie należą im się świadczenia pieniężne przyznawane z tytułu choroby i macierzyństwa.

Zasiłek macierzyński

Zasiłek macierzyński to świadczenie pieniężne finansowane z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (dalej FUS), które jest przyznawane w celu zastąpienia przychodów straconych wskutek wstrzymania się od świadczenia pracy z powodu urodzenia dziecka i obowiązku opieki nad nim oraz jego pielęgnacji w okresie pierwszych miesięcy życia (Kluszczyńska i inni 2013). Świadczenie to przysługuje bez okresu wyczekiwania. Na mocy artykułu 29 ustęp 1 u.ś.p.u.s. (Dz.U. z 2017 r. poz. 1368) uprawnienie do tego świadczenia posiada ubezpieczona objęta ubezpieczeniem chorobowym (zarówno obowiązkowo, jak i dobrowolnie) bądź przebywająca na urlopie wychowawczym, jeżeli w czasie trwania tego okresu urodziła dziecko bądź też:

- przyjęła na wychowanie dziecko do lat 7 bądź do 10 roku życia – w sytuacji, gdy wobec dziecka została podjęta decyzja dotycząca odroczenia obowiązku szkolnego i wystąpiła w sprawie dotyczącej jego przysposobienia do sądu opiekuńczego;
- przyjęła na wychowanie dziecko do lat 7, a w przypadku dziecka, wobec którego wydano decyzję o odroczeniu obowiązku szkolnego do 10 roku życia w ramach rodziny zastępczej (nie może to być rodzina zastępcza zawodowa).

Ów zasiłek należy się również ubezpieczonemu (ojcu dziecka) w wy-

żej wymienionych przypadkach na takich samych warunkach, jak ubezpieczonej oraz w przypadku, gdy ubezpieczony uzyskał uprawnienie do urlopu macierzyńskiego, urlopu na warunkach urlopu macierzyńskiego, urlopu rodzicielskiego bądź przerwał inną zarobkową działalność wskutek sprawowania osobistej opieki nad dzieckiem w przypadku (Ustawa z dnia 25 czerwca 1999 roku o świadczeniach pieniężnych z ubezpieczenia społecznego w razie choroby i macierzyństwa, Dz.U. z 2017 r. poz. 1368):

- skrócenia czasu otrzymywania zasiłku na wniosek złożony przez matkę dziecka po wykorzystaniu przez nią tego świadczenia przez okres wynoszący nie mniej niż 14 tygodni począwszy od dnia urodzenia dziecka (zasada ta jest również stosowana w sytuacji przyjęcia dziecka na wychowanie);
- śmierci matki (ubezpieczonej) dziecka bądź porzuceniu przez nią dziecka – należy się ojcu lub innej osobie ubezpieczonej (najbliższemu członkowi rodziny);
- śmierci kobiety ubezpieczonej, która przyjęła dziecko lub dzieci na wychowanie – świadczenie przysługuje wychowującemu dziecko w części niewykorzystanej w okresie wypłaty zasiłku macierzyńskiego;
- gdy matka dziecka wykazująca potrzebę opieki szpitalnej, która po wyczerpaniu okresu pobierania zasiłku macierzyńskiego wynoszącego nie mniej niż 8 tygodni po porodzie zaprzestała jego pobierania wskutek złego stanu zdrowia, który uniemożliwia jej opiekę nad dzieckiem osobiście. W tej sytuacji świadczenie wypłacane w ramach omawianego zasiłku należy się ojcu – ubezpieczonemu za okres, w którym ubezpieczona – matka przebywa w szpitalu.

W wyżej wymienionych przypadkach okres wypłaty zasiłku macierzyńskiego jest zmniejszany o okres pobierania tego zasiłku przez ubezpieczoną – matkę dziecka. Uprawnienie do środków pieniężnych wypłacanych ze świadczenia macierzyńskiego posiada ubezpieczony przez okres, który został ustalony w przepisach Kodeksu pracy jako okres urlopu ojcowskiego, który należy się ojcu sprawującemu opiekę na dzieckiem (wychowującemu go).

Na podstawie artykułu 30 u.ś.p.u.s. (Dz.U. z 2017 r. poz.1368) o zasiłek macierzyński może ubiegać się pracownica, która urodziła dziecko po ustaniu tytułu ubezpieczenia, jeśli owe ubezpieczenie zakończyło się w okresie ciąży: – ze względu na ogłoszenie upadłości bądź likwidacji zatrudniającego; – z naruszeniem przepisów prawa, stwierdzonym prawomocnym orzeczeniem sądu. Jeśli pracodawca rozwiązał stosunek pracy z pracownicą będącą w ciąży wskutek ogłoszenia upadłości czy też likwidacji i nie zapewnił ubezpieczonej innego odpowiadającego jej kwalifikacjom zatrudnienia, to posiada ona prawo do zasiłku odpowiadającego wysokości zasiłku macierzyńskiego do dnia porodu (Antonów i inni 2015). Prawa do pobierania zasiłku nie posiada osoba zachowująca w oparciu o odrębne przepisy uprawnienie do otrzymywania wynagrodzenia za okres urlopu macierzyńskiego, przebywania tymczasowo w areszcie lub odbywania kary pozbawienia wolności oraz w przypadku trwania urlopu bezpłatnego.

W świetle artykułu 29a ustęp 1 u.ś.p.u.s. (Dz.U. z 2017 r. poz. 1368) zasiłek macierzyński należy się przez czas przewidziany przepisami Kodeksu pracy (Ustawy z dnia 26 czerwca 1974 roku Kodeks pracy, Dz.U. z 2016 r. poz. 1666, dalej k.p.) jako:

- okres urlopu macierzyńskiego (szerzej w artykule 180⁴² k.p.);
- okres urlopu na warunkach urlopu macierzyńskiego;

- okres urlopu rodzicielskiego (szerzej w artykule 182^{1a} k.p.);
- okres urlopu ojcowskiego (szerzej w artykule 182³ k.p.).

Gdy w okresie urlopu wychowawczego powstało uprawnienie do zasiłku macierzyńskiego, to należy się on za czas, który odpowiada części urlopu macierzyńskiego przypadającego po porodzie. Wysokość zasiłku macierzyńskiego w poszczególnych okresach przedstawiono w tabeli 1:

Tabela 1. Wysokość zasiłku macierzyńskiego

Wysokość zasiłku		
Wniosek	Odębne wnioski w przypadku ubiegania się o udzielenie każdego z urlopów	Wspólny wniosek składany w terminie do 21 dni od porodu – w przypadku ubiegania się o przyznanie urlopów w pełnym wymiarze
Urlop macierzyński	100 % wynagrodzenia, które stanowi podstawę wymiaru zasiłku	80% podstawy wymiaru
Urlop na warunkach urlopu macierzyńskiego	100% podstawy wymiaru	
Urlop rodzicielski	Po wykorzystaniu urlopu macierzyńskiego czy też urlopu na warunkach urlopu macierzyńskiego, zasiłek za urlop rodzicielski po ustaniu okresów, o których mowa w artykule 31 ustęp 2 u.ś.p.u.s. (Dz.U. z 2017 r. poz.1368) należy się w wysokości 60% podstawy wymiaru zasiłku.	

Źródło: opracowanie własne na podstawie Ustawy z dnia 25 czerwca 1999 roku o świadczeniach pieniężnych z ubezpieczenia społecznego w razie choroby i macierzyństwa (Dz.U. z 2017 r. poz.1368).

Wysokość zasiłku za okres urlopu ojcowskiego wynosi 100% podstawy wymiaru. Zasady określania podstawy wymiaru tego zasiłku są takie same jak te, które stosuje się przy obliczaniu podstawy zasiłku chorobowego. Dla osób ubezpieczonych, którzy nie są pracownikami prychód osiągnięty za okres 12 miesięcy kalendarzowych, które poprzedzają miesiąc powstania uprawnienia do urlopu macierzyńskiego uznaje się za podstawę wymiaru zasiłku macierzyńskiego (Kluszczyńska i inni 2013). Zgodnie z artykułem 30a ustęp 2 u.ś.p.u.s. (Dz.U. z 2017 r. poz.1368) ubezpieczony ma prawo do złożenia wniosku w terminie nieprzekraczającym 21 dni począwszy od dnia przyjęcia dziecka na wychowanie o wypłatę zasiłku macierzyńskiego za czas, który odpowiada urlopowi na warunkach urlopu macierzyńskiego bądź urlopu rodzicielskiego w pełnym wymiarze w dwóch przypadkach: – jeżeli przyjmie dziecko na wychowanie i wystąpi z wnioskiem o wszczęcie postępowania dotyczącego przysposobienia dziecka do sądu opiekuńczego; – jeżeli przyjmie dziecko na wychowanie w ramach rodziny zastępczej.

Jeżeli matka dziecka złożyła wniosek dotyczący przyznania jej świadczenia zasiłkowego w pełnym wymiarze za okres urlopu macierzyńskiego oraz rodzicielskiego, to istnieje możliwość podziału korzystania z zasiłku macierzyńskiego za czas, który odpowiada okresowi urlopu macierzyńskiego bądź jego części pomiędzy matkę i ojca dziecka. W przypadku, gdy ubezpieczona pobiera zasiłek w wysoko-

ści stanowiącej 80% podstawy wymiaru i po wykorzystaniu urlopu macierzyńskiego zrezygnuje z otrzymywania zasiłku za czas urlopu rodzicielskiego w pełnym wymiarze wypłacane jest jej wyrównanie otrzymanego już zasiłku do 100% podstawy wymiaru. Wyrównanie wypłacane jest jednorazowo pod warunkiem, że ojciec dziecka (ubezpieczony) nie pobiera zasiłku macierzyńskiego za okresy, w których nastąpiła rezygnacja matki dziecka. Jeżeli pracownik łączy okres urlopu rodzicielskiego ze świadczeniem pracy u pracodawcy, który udzielił mu tego urlopu, kwotę zasiłku macierzyńskiego zmniejsza się proporcjonalnie do wymiaru czasu pracy. Wymiar pracy wykonywanej w tym okresie nie może przekraczać połowy pełnego wymiaru czasu pracy (szerzej w artykule 30a ustępy 2-3 i artykule 31 ustępy 4-4a Ustawy z dnia 25 czerwca 1999 roku o świadczeniach pieniężnych z ubezpieczenia społecznego w razie choroby i macierzyństwa, Dz.U. z 2017 r. poz.1368; artykule 182^{1d} k.p.).

W celu przyznania i wypłaty zasiłku macierzyńskiego podstawowymi dokumentami obligatoryjnymi są (www.zus.pl 2018):

1. Z tytułu urodzenia dziecka:

- zaświadczenie zawierające datę przewidywanego porodu – za czas przed porodem;
 - odpis skróconego aktu urodzenia dziecka bądź jego kopia, która potwierdza jako zgodną z oryginałem płatnik składek- za okres od dnia porodu;
2. Z tytułu przyjęcia na wychowanie dziecka oraz wystąpienie z wnioskiem dotyczącym jego przysposobienia do sądu opiekuńczego:
- oświadczenie ubezpieczonego, które potwierdza datę przyjęcia dziecka na wychowanie;
 - dokument stwierdzający wiek dziecka.

Jeżeli obowiązek finansowania zasiłku macierzyńskiego spoczywa na Zakładzie Ubezpieczeń Społecznych, to w dodatku konieczne jest dołączenie zaświadczenia pracodawcy o okresie przyznanego urlopu macierzyńskiego, urlopu na warunkach urlopu macierzyńskiego, urlopu wychowawczego czy też urlopu ojcowskiego. Wymagane jest także zaświadczenie płatnika składek wystawione w przypadku pracowników na druku ZUS Z-3 bądź w przypadku osób ubezpieczonych, o których mowa w artykule 6 ustęp 1 punkt 5 i 10 u.s.u.s. (Dz.U. z 2017 r. poz. 1778) na druku ZUS Z-3b lub na druku ZUS Z-3a dla pozostałych ubezpieczonych.

Zasiłek opiekuńczy

Zasiłek opiekuńczy jest świadczeniem pieniężnym wypłacanym z ubezpieczenia chorobowego osobom ubezpieczonym bez względu na fakt czy podlegają oni ubezpieczeniu obowiązkowo, czy też dobrowolnie. Zasiłek jest finansowany z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych, a uprawnienie do tego świadczenia należy się bez okresu wyczekiwania (już od pierwszego dnia objęcia ubezpieczeniem chorobowym). Świadczenie to przysługuje za czas zwolnienia od świadczenia pracy w przypadku ziszczenia się ryzyka konieczności sprawowania osobistej opieki nad (Ustawa z dnia 25 czerwca 1999 roku o świadczeniach pieniężnych z ubezpieczenia społecznego w razie choroby i macierzyństwa, Dz.U. z 2017 r. poz.1368):

1. Dzieckiem do ukończenia 8 roku życia w sytuacji:

- przebywania w szpitalu bądź innym zakładzie leczniczym podmiotu leczniczego, który świadczy działalność leczniczą

w rodzaju stacjonarne i całodobowe świadczenia zdrowotne małżonka ubezpieczonego albo rodzica dziecka, który nieprzerwanie sprawuje nad nim opiekę;

- zamknięcia żłobka, przedszkola, klubu dziecięcego albo szkoły, gdzie uczęszcza dziecko jeśli owe zamknięcie nastąpiło nieprzewidzianie (powiadomienie o zaistniałej sytuacji nastąpiło w terminie krótszym niż 7 dni);
 - choroby niani, z którą została zawarta umowa uaktywniająca bądź opiekuna dziennego, któremu w opiekę zostało powierzone dziecko (szerzej w Ustawie z dnia 4 lutego 2011 roku o opiece nad dziećmi w wieku do lat 3, Dz.U. z 2016 r. poz. 157);
 - porodu albo choroby małżonka ubezpieczonego bądź też rodzica dziecka, którzy opiekują się dzieckiem bezustannie, jeżeli wspomniane przyczyny stanowią przeszkodę w sprawowaniu opieki temu małżonkowi albo rodzicowi;
2. Chorym dzieckiem do ukończenia 14 roku życia;
 3. Innym członkiem rodziny, który jest chory.

Według artykułu 32 ustęp 2 u.s.p.u.s. członkowie rodziny to małżonek, rodzice, rodzic dziecka, ojczym, macocha, dziadkowie, teściowie, rodzeństwo, wnuki oraz dzieci mające powyżej 14 lat – pod warunkiem pozostawania we wspólnym gospodarstwie domowym w czasie sprawowania opieki z ubezpieczonym. „Za dzieci uważa się dzieci własne ubezpieczonego lub jego małżonka oraz dzieci przysposobione, a także dzieci przyjęte na wychowanie i utrzymanie” (Ustawa z dnia 25 czerwca 1999 roku o świadczeniach pieniężnych z ubezpieczenia społecznego w razie choroby i macierzyństwa: artykuł 32 ustęp 3, Dz.U. z 2017 r. poz.1368).

Przepisy dotyczące zasiłków chorobowych stosuje się odpowiednio do zasiłku opiekuńczego w kwestii (Kluszczyńska i inni 2013):

- należności zasiłku za każdy dzień kalendarzowy;
- braku uprawnienia do zasiłku, jeżeli pracobiorca dysponuje prawem do wynagrodzenia w czasie opieki;
- odebrania prawa do świadczenia, gdy wykorzystuje się zwolnienie od obowiązku świadczenia pracy dla innych niż opieka celów w okresie jej sprawowania.

O prawo do zasiłku nie można ubiegać się w okresie urlopu bezpłatnego, wychowawczego, odbywania kary pozbawienia wolności bądź tymczasowego aresztu (z wyjątkiem wykonywania pracy za opłatą na podstawie skierowania). Zasiłek opiekuńczy przysługuje przez okres nieprzekraczający 60 dni w ciągu roku kalendarzowego, jeżeli konieczna jest opieka nad dzieckiem do 8 lat, które jest zdrowe bądź chorym dzieckiem do lat 14. W przypadku obowiązku sprawowania opieki nad innym członkiem rodziny (w tym dziecka w wieku powyżej 14 lat) omawiany zasiłek należy się przez okres nie dłuższy niż 14 dni w ciągu roku kalendarzowego. Jest to łączny wymiar (nie może on przekraczać 60 dni w ciągu roku kalendarzowego) dla matki i ojca dziecka, bez względu na liczbę dzieci i innych chorych członków rodziny. Jeżeli jednak we wspólnym gospodarstwie domowym z ubezpieczonym pozostają inni członkowie rodziny, którzy mają możliwość sprawowania opieki nad dzieckiem albo chorym członkiem należącym do rodziny, to zasiłek opiekuńczy nie należy się (z wyłączeniem sprawowania opieki nad dzieckiem do lat 2). O świadczenie może ubiegać się zarówno matka, jak i ojciec dziecka, jednakże zasiłek ten może pobierać tylko jedno z rodziców, które opiekuje się dzieckiem i złożyło wniosek o jego wypłatę za dany czas (Dziubińska-Lechnio i inni 2009).

Na mocy artykułu 32a ustęp 1 u.s.p.u.s. (Dz.U. z 2017 r. poz.1368)

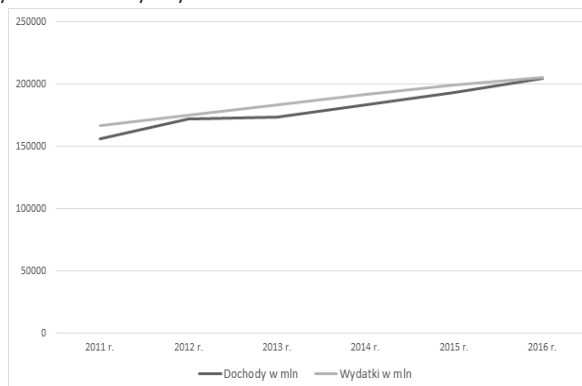
ojciec dziecka – ubezpieczony ma uprawnienie do dodatkowego zasiłku opiekuńczego w wymiarze nieprzekraczającym 56 dni licząc od dnia urodzenia się dziecka, jeżeli będzie zmuszony do przerwania zatrudnienia czy też innej zarobkowej działalności ze względu na konieczność sprawowania opieki nad dzieckiem osobiście, gdy matka dziecka: – przebywa w szpitalu i ze względu na stan zdrowia nie może opiekować się dzieckiem osobiście; – jest niezdolna do samodzielnego egzystowania; – porzuciła dziecko. Wyżej wymienione sytuacje muszą zajść przed upływem 8 tygodni po porodzie.

Zasiłek opiekuńczy stanowi 80% podstawy wymiaru. Wypłaca się go w 1/30 części za każdy dzień sprawowania opieki (z uwzględnieniem dni wolnych od pracy). Podstawą wymiaru dla tego zasiłku jest przeciętne miesięczne wynagrodzenie, które pracobiorca otrzymał za okres 12 miesięcy kalendarzowych poprzedzających miesiąc zaistnienia konieczności zwolnienia od świadczenia pracy (Kluszczyńska i inni 2013). W celu uzyskania prawa do zasiłku opiekuńczego ubezpieczony winien złożyć odpowiedni wniosek na druku ZUS Z-15. Zaświadczenie lekarskie wystawione na druku ZUS ZLA stanowi dokument obligatoryjny przy wypłacie świadczenia pieniężnego z tytułu opieki nad chorym dzieckiem bądź też innym członkiem rodziny (także chorym). Po złożeniu odpowiedniego wniosku przez osobę ubezpieczoną przyznanie oraz wypłata zasiłku odbywa się każdorazowo. W przypadku ubiegania się o zasiłek opiekuńczy z tytułu sprawowania opieki za okres pobytu za granicą, konieczne jest dołączenie zaświadczenia wystawionego przez zagranicznego lekarza albo zakład leczniczy, jednakże dokument ten musi być przetłumaczony na język polski (www.zus.pl 2018).

Dynamika ogólnych dochodów i wydatków oraz udział zasiłków w wydatkach Funduszu Ubezpieczeń Społecznych w poszczególnych latach

Największy udział w wydatkach Funduszu Ubezpieczeń Społecznych stanowią wydatki na świadczenia pieniężne, na przestrzeni lat 2011-2016 stanowiły one średnio około 98%, w tym największy udział miały kolejno: emerytury i renty, zasiłki oraz pozostałe świadczenia (www.zus.pl2018). Dynamikę ogólnych dochodów oraz wydatków Funduszu Ubezpieczeń Społecznych prezentuje wykres 1:

Wykres 1. Dochody i wydatki FUS w latach 2011- 2016

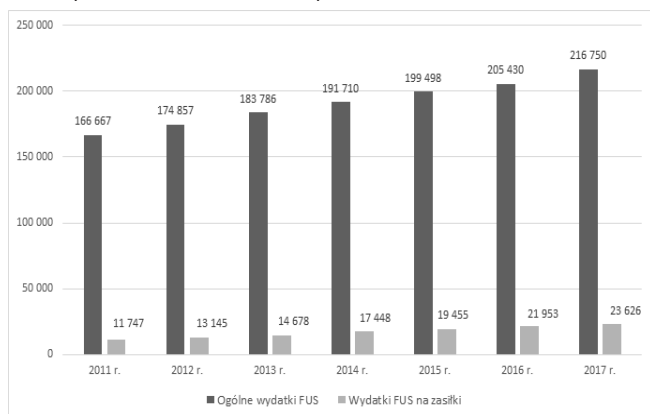

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych statystycznych Zakładu Ubezpieczeń Społecznych (www.zus.pl 2018).

W każdym roku wzrastały dochody oraz wydatki FUS. Jednakże wydatki przewyższały dochody, a więc występował deficyt budżetowy. Zgodnie z artykułem 2 ustęp 3 Ustawy z dnia 13 października

1998 roku o systemie ubezpieczeń społecznych (Dz.U. z 2017 r. poz. 1778) wypłacalność świadczeń z ubezpieczeń społecznych gwarantuje państwo. Dlatego też w celu zmniejszenia deficytu budżetowego i utrzymania płynności finansowej FUS korzysta ze środków pieniężnych uzyskanych z dotacji z budżetu państwa. Dodatkowym źródłem, które gwarantuje utrzymanie płynności Funduszu, jest możliwość zaciągania kredytów. Zasiłki stanowią niewielki udział w ogólnych wydatkach Funduszu, czego dowodem jest wykres 2:

Wykres 2. Udział zasiłków w wydatkach FUS

Źródło: opracowanie własne na danych statystycznych Zakładu Ubezpieczeń Społecznych (www.zus.pl2018).

Jak wynika z rysunku 2 udział zasiłków w ogólnych wydatkach FUS wyniósł:

- w 2011 roku – ponad 7%;
- w 2012 roku – ponad 7,5%;
- w 2013 roku – około 8%;
- w roku 2014 – ponad 9,1%;
- w 2015 roku – około 9,8%;
- w 2016 roku – ponad 10,6%;
- w 2017 roku – ponad 10,9%.

Na przestrzeni lat 2011-2017 nastąpił wzrost ogólnych wydatków Funduszu Ubezpieczeń Społecznych, w tym także wzrost wydatków na zasiłki z ubezpieczeń społecznych. W ciągu tych lat odnotowano wzrost wydatków na świadczenia pieniężne wypłacane w ramach zasiłków o 11 879 mln zł.

Podsumowanie

Ubezpieczenie chorobowe w razie choroby i macierzyństwa gwarantuje ochronę w przypadku zaistnienia zdarzeń losowych objętych ryzykiem ubezpieczeniowym. W dziedzinie ochrony macierzyństwa u.ś.p.u.s. (Dz.U. z 2017 r. poz. 1368) przewiduje wypłatę dwóch rodzajów świadczeń pieniężnych. Pierwszym z nich jest zasiłek macierzyński, który przysługuje z tytułu niemożności świadczenia pracy, a co za tym idzie – niepobierania wynagrodzenia ze względu na poród, czy też konieczność sprawowania opieki w pierwszych tygodniach życia dziecka nad nim. Natomiast zasiłek opiekuńczy należy się w przypadku konieczności sprawowania opieki nad dzieckiem chorym (w szczególnych sytuacjach także zdrowym).

Największy udział w wydatkach FUS stanowią wypłaty środków na świadczenia pieniężne z ubezpieczeń społecznych. W latach 2011-2016 wraz ze wzrostem dochodów, zwiększały się również wydatki, znacznie

je przewyższając. W konsekwencji Fundusz Ubezpieczeń Społecznych boryka się z deficytem budżetowym. Nakłady poniesione na zasiłki stanowią niewielki udział w ogólnych wydatkach Funduszu.

Bibliografia:

1. Antonów K., Baran K., Ćwiertniak B., Döre-Kolasa D., Góral Z., Walczak K., Włodarczyk M., (2015) *Prawo pracy i ubezpieczeń społecznych*, Warszawa: Wolters Kluwer.
2. Dziubińska-Lechnio E., Jamrozak J., Kostrzewa M., Kostrzewa P., Kowalczyk E., Skowrońska E., Ślęzak A., (2009) *Ubezpieczenia społeczne 2009*, Warszawa: Wolters Kluwer.
3. Jędrasik-Jankowska I., (2014) *Pojęcie i konstrukcje prawne ubezpieczenia społecznego*, Warszawa: Wolters Kluwer.
4. Kluszczyńska Z., Koczur W., Roszewska K., Rubel K., Szpor G., Szumilcz T., (2013) *System ubezpieczeń społecznych Zagadnienia podstawowe*, Warszawa: LexisNexis.
5. Ustawa z dnia 26 czerwca 1974 r. Kodeks pracy (Dz.U. z 2016 r. poz. 1666).
6. Ustawa z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych (Dz.U. z 2017 r. poz. 1778).
7. Ustawa z dnia 25 czerwca 1999 r. o świadczeniach pieniężnych z ubezpieczenia społecznego w razie choroby i macierzyństwa (Dz.U. z 2017 r. poz. 1368).
8. Ustawa z dnia 4 lutego 2011 r. o opiece nad dziećmi w wieku do lat 3 (Dz.U. z 2016 r. poz. 157).
9. www.zus.pl [15.06.2018].
10. Zakład Ubezpieczeń Społecznych, (2012a) *Świadczenia pieniężne z ubezpieczenia społecznego w razie choroby i macierzyństwa*, Warszawa: Zakład Ubezpieczeń Społecznych.
11. Zakład Ubezpieczeń Społecznych, (2012b) *Ubezpieczenia Społeczne w Polsce*, Warszawa: Zakład Ubezpieczeń Społecznych.
12. Zakład Ubezpieczeń Społecznych, (2013) *Zasiłek macierzyński zasiłek opiekuńczy*, Warszawa: Zakład Ubezpieczeń Społecznych.